

Martina Kuzmić
Zagreb

RIZNICA ZLARINSKOGA GOVORA

(Slavko Bjažić – Ante Dean, *Zlarin – kratka povijest i rječnik*, Prometej, Zagreb, 2002.)

Knjižica pod naslovom *Zlarin – kratka povijest i rječnik* objavljena je 2002. u nakladničkoj kući *Prometej*, a djelo je dvojice Zlarinjana, Slavka Bjažića i Ante Deana. Ovaj višegodišnji rad zaslužuje svaku pohvalu, jer je veliki doprinos očuvanju zlarinskoga govora i tradicije.

Slavko Bjažić i sâm je u predgovoru knjige istaknuo da je glavna motivacija za njezinim nastankom nestajanje i izumiranje starih riječi zlarinskoga govora koje su mladim naraštajima nerazumljive. U kronološkome nizu dosadašnjih djela o Zlarinu valja istaknuti zasluge dr. Petra Šimunovića koji je 1980. akcentuirao tekstove na zlarinskome govoru što ih je 1977. prikupila Ljiljana Marks. Uz to, Šimunović je iznio i osnovne fonološke i morfološke značajke zlarinskoga govora, a to je objavljeno u trećem dijelu *Čakavisch-deutsches Lexicon*, 1983. godine. Valja spomenuti i rad Božidara Finke *O zlarinskom govoru*, u knjizi *Povijest i tradicije otoka Zlarina* (u izdanju Zavoda za istraživanje folklor, Zagreb, 1982.), u kojem su prikazane glavne fonološke, morfološke i sintaktičke značajke zlarinskoga govora. Pjesničko viđenje životnih prilika na Zlarinu i suživota njegovih mještana približio je Mladen Bjažić u svojoj zbirci pjesama *Ispo leroja* na zlarinskome govoru. Zbirka je objavljena 1998. u Šibeniku.

Knjiga *Zlarin* podijeljena je u četiri poglavlja: Kratka povijest Zlarina, Crtice iz zlarinske prošlosti, Tri zlarinske riječi i Rječnik zlarinskoga govora.

U prvome poglavlju autori na temelju dokumentirane građe iznose povijesne podatke o stanovništvu, njegovim migracijama i djelatnostima. Ime Zlarin zapisano je još davne 1298. godine kao feudalni posjed Šibenske biskupije. Otok je smješten u šibenskom arhipelagu, s površinom od 8,19 četvornih kilometara. U Zlarinu možemo naći grobove i gračine koje su ostavili Iliri, crkve i ribogojilišta Rimljana, te srednjovjekovne kuće za odmor šibenske vlastele, crkvene zapise i brojne administrativne dokumente. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine Zlarin ima tristo pedeset stanovnika, što je vrlo malo. Stanovništvo se doseljavalo na Zlarin u nekoliko migracijskih valova: u 13. st. stanovništvo iz Hercegovine povlači se prema Zapadu, potom u 16./17. st. za vrijeme turskih provala u

Bosnu. Broj žitelja u Zlarinu drastično se smanjio zbog propasti jedrenjaka, pojave maslinove mušice, otkrića koraljnih grebena u Italiji i zbog svjetske ekonomske krize. Danas mnogo Zlarinjana živi u Sjevernoj i Južnoj Americi. Zlarin je razvio brojne djelatnosti kao što su: brodarstvo, maslinarstvo, vinogradarstvo, ribarstvo i koraljarstvo, a od 20. st. i nautički turizam.

U drugome poglavlju posebno je zanimljiv podatak da je Zlarin od osnutka župe 1602. godine važno glagoljaško središte, dakle punih četiri stotine godina. Glagoljica se na Zlarinu zadržala do 1965. godine, kada je odlukom Drugoga vatikanskog sabora uvedena služba na narodnome jeziku i latiničkome pismu.

Nakon povijesnoga pregleda slijedi esej Vesne Parun *Tri zlarinske riječi*, u kojem autorica prema sjećanju iz djetinjstva spominje tri neobične zlarinske riječi i daje njihova značenja. To su: riječ *beni* kao usklik čuđenja ili naivna divljenja, neprevodiva na štokavski, *nenadinja* – riječ kojom se zaziva neko iznenadno zlo (npr. *Nenadinja te zaletila!*) i riječ *furle*, čije značenje nije posve jasno, vjerojatno označava vruga, zavodnika, čarobnjaka.

U knjizi su prikazane fotografije Zlarina, falkuše i leuta, zlarinske narodne nošnje i koralja kao simbola otoka Zlarina.

Posebnu pažnju dijalektologa i proučavatelja organskih idioma zaslužuje rječnik od osamdesetak stranica na kraju knjige. Glavnina rječnika rezultat je dugogodišnjega zapisivanja zlarinskih riječi u kojem su uz Antu Deana sudjelovali mještani Ante Kursar, Juga Bjažić, Tome Kranjac mlađi, Ante Petrin, koji je bilježio riječi, i Gordana Popović, koja ih je akcentuirala. Riječi su zabilježene samo u osnovnom obliku bez gramatičkih odrednica (imenice u Njd, glagoli u inf.) i pritom se nije vodilo računa o glasovnim promjenama i etimologiji, iako ima puno riječi iz talijanskoga, španjolskoga i njemačkoga jezika. U rječnik nisu unesene riječi slične ili jednake onima u standardnome jeziku, a različite gramatičke kategorije iste riječi navedene su kao dvije natuknice, čime je smanjena preglednost i otežano snalaženje u rječniku. Sve su riječi naglašene. Stari zlarinski govor, naime, čuva naglasni sustav od tri naglasaka: kratkoga brzog (npr. *tăc*, *bîčve*), dugosilaznoga (*sûnce*, *môre*) i čakavskoga akuta (*lîšće*, Gjd. *vodě*). Ima i primjera homonimije (*môre* ‘more’; *möre* ‘može’, 3. jd. prez.).

Autori se drže staroga izgovora od prije pedeset i više godina. Zbog toga ovaj rječnik može poslužiti kao podloga za proučavanje hrvatskih idioma u dijakronijskome, a manje u sinkronijskome presjeku, jer se građa ne temelji na govoru mlađih generacija. Kako namjera autora nije bila sustavna obrada riječi zlarinskoga govora, nego njihov popis i spas od zaborava, ovaj rječnik može poslužiti kao temelj i poticaj za buduće leksikografsko ili pak dijalektološko djelo nekome od naših stručnjaka i poznavatelja hrvatskih organskih idioma.